

Michel Cole (1938) i la Psicologia Cultural

El psicòleg nord-americà Michel Cole és un dels capdavanters de la 'psicologia cultural'. Va realitzar estudis de camp els anys 1960 sobre el desenvolupament de la intel·ligència amb els nens Kpelle de Libèria, i el seu manual (1996) és un dels textos que han tingut més influència en aquest àmbit. La seva teoria que s'anomena de l'aprenentatge situat ('situated learning') deriva d'una manera molt obvia d'algunes tesis marxistes. Bon coneixedor de la psicologia soviètica (Lev Vygotskij, Alexksandr Lurija), ha aplicat força idees dels autors russos dels anys 20 i 30, especialment les que fan referència la influència de l'escolarització sobre les formes de raonament.

Colle ha contribuït a fer de la psicologia cultural una disciplina històrico-genètica, apartant-la de la temptació 'naturalista' i atribuint un paper central a la cultura en el desenvolupament de la intel·ligència. El seu plantejament va més enllà dels estudis interculturals i ha aprofundit en els aspectes cognitius que actuen sobre el raonament, plantejant situacions extremes de la vida quotidiana.

Per a Cole els processos cognitius depenen (com havia anticipat Vygotskij) de les situacions culturals i, especialment del paper dels artefactes en l'activitat intel·lectual. Així, segons les seves investigacions, els nens Kpelle són considerats estúpids a l'escola quan se'ls posen problemes abstractes de matemàtica, però tenen uns èxits sorprenents aplicant la matemàtica a la vida quotidiana. Calculen perfectament 'a ull' les collites i l'extensió dels camps d'arròs que conreen. Tenen èxits impressionants en el càlcul mental al mercat i, en canvi, no ho saben fer sumes i restes a l'escola. De manera que Cole es pregunta: '¿com es pot ser intel·ligent i estúpid al mateix temps?'. La resposta és simple: no hi ha lleis comportamentals; el que hi ha són lleis adaptatives. Quan als nens Kpelle se'ls plantegen problemes abstractes, fracassen; però quan el que tenen al davant són problemes de la vida quotidiana, els resolten perfectament –i ho fan molt més de pressa que ho farien nens d'escolarització tradicional.

Deixebles de Cole (Carraher, Carraher i Schliemann) també van observar a Recife (Brasil) que els nens que van venent coses pels carrers són magnífics calculant a ull (1985). Jean Lave va analitzar com calculen els cuiners i les dones de sa casa el preu de la vianda quan van al mercat i Beach va fer el mateix amb els barmans experts en combinats. Tots resulten ser excel·lents en el càlcul, per molt que a l'escola els suspendrien en matemàtiques. Podem afegir que tots els pescadors de L'Estartit (Empordà) sabien que 'La Meda [una illa propera, situada al davant del port] fa cent vessanes', molt abans que ho confirmés cap mesura de la illa en qüestió. En la vida quotidiana funciona, doncs, un 'situated learning' cultural.

Wundt, el pare fundador de la psicologia científica, ja havia suggerit que hi ha dues diferents psicologies: l'una estudia els fenòmens mentals des del punt de vista sensomotriu, usant coneixements de biologia, neurologia i fisiologia, etc. Però també defensava l'existència d'una 'segona psicologia', la dels grups, la de que deriva de la influència cultural, i que ell anomenà 'psicologia dels pobles'. Per a aquesta 'segona psicologia' els processos mentals 'superiors', i molt especialment el raonament, constitueix una funció de les pràctiques socials i del llenguatge, culturalment negociats. Són les cultures les que ens ofereixen les eines del raonament.

Cole afirmarà, seguint aquesta línia que pensem a través de la mediació dels artefactes. Defineix 'artefacte' d'aquesta manera: 'un aspecte del món material que ha estat modificat al llarg de la història de la seva incorporació per l'acció humana adreçada a un objectiu. En virtut del canvi produït en el procés de la seva creació i del seu ús, els artefactes són simultàniament 'ideals' (conceptuals) i 'materials'.

Són ideals pel que fa a què la seva forma material ha estat modelada per la seva participació en les interaccions que primer n'ha constituït una part i que ara actuen com a intermediaris'.

Així, el llibre és un artefacte que reorganitza la cognició, com ho havia fet l'àbac pel que fa al càlcul en el món antic (darrerament Cole estudia Internet des d'aquest punt de vista). El context cultural és el que determina la manera de situar-se i de raonar. L'activitat pràctica i el desenvolupament històric (com havien afirmat Engels, Vygotskij i Lurija) resulta fonamental per comprendre com es desenvolupa la intel·ligència.

Cole diu en un paràgraf que hauria signat qualsevol marxista: 'és en l'activitat que els individus experimenten el residu ideal/material de l'activitat de les generacions precedents'. D'aquí la importància d'una sòlida transmissió de la tradició cultural i de la lluita contra l'aculturació –una idea que les cultures que hem sofert intents de genocidi coneixem prou bé, sigui dit en passant.

Partint d'aquesta perspectiva, Cole defensa les següents tesis com a fonaments teòrics i epistemològics necessaris per a una psicologia cultural:

- 1.- L'acció és mediada a l'interior del context.
- 2.- Bona part de la psicologia ha de fonamentar les seves especulacions a partir de l'anàlisi històrica, ontogenètica i microgenètica (definida com a 'mètode genètic').
- 3.- L'anàlisi de l'ésser humà en el seu context s'ha de fonamentar en els esdeveniments quotidians.
- 4.- Allò que nosaltres anomenem 'ment' no pertany a l'individu singular, sinó que és una construcció sociocultural: constitueix el resultat d'una interacció entre persones.
- 5.- Les persones són 'agents actius' de la seva acció; no som éssers passius, predeterminats i conseqüències dels processos culturals, que els mourien com si fossin titelles sense voluntat; les situacions en què actuen els humans no estan, de cap manera, completament determinades.
- 6.- La psicologia cultural rebutja l'adopció de relacions mecanicistes causa-efecte i estimul-resposta com a model 'científic' per penetrar en la naturalesa humana. Propugna, en canvi, una ciència que 'posi de relleu la naturalesa emergent de la ment en l'activitat i que reconegui el paper central de la interpretació a l'interior de la pròpia estructura explicativa'.
- 7.- La psicologia cultural ha de recollir les seves eines de disciplines clàssiques, de les ciències socials i biològiques.